

Tisztelt Rektor Úr!

Kedves Barátaim!

Kedves Vendégek!

„Egész lényemben megrendülve, felhevült indulataim szokatlan intenzitásával töprengtem az eseten, midőn szellemem előtt hirtelen kibontakozott a gondolat és egyszerre világossá vált, hogy a gyermekági láz és Kolletschka professzor betegsége azonos, miután a gyermekági láz anatómiailag azonos produktumokból áll mint emez és pedig lymphangoitisből, phlebitisből, pyaemiából, metastasisokból, stb. És ha — így következtettem tovább — Kolletschka tanár pyaemiája hullarészek beoltásának következtében alakult ki, úgy a gyermekági láz is ugyanazon forrásból keletkezhetett. Azt kellett még eldönteni, honnan és miként került a hullaanyag a szülő nőkbe. E hullarészek átvivő forrása a tanulók és gyógykezelő orvosok kezein volt fellelhető.”

Ezek a zaklatott gondolatok egy zseniális felfedezés alapját képezték, mely az elmúlt másfél évszázad során meghatározta az infektológia, a higiénia és antisepsis fergeteges fejlődését. Hogyan és honnan jutott el Semmelweis Ignác Fülöp ennek a korszakalkotó és forradalmi felismerés lehetőségéhez? Természetesen az út hosszú és az előzmények hosszantartó vita tárgyát képezték. Erna Lensky, bécsi professzor, kiváló Semmelweis kutató az 1960-as években a felfedezés kollektív jellegét vetette fel és a bécsi orvosi iskola alapvető hatását hangsúlyozta.

Nem kétséges, hogy Semmelweis természettudományos gondolkozására a kóréletteni szemléletű Rokitansky, a belgyógyászati diagnosztika alapjait forradalmasító Skoda, vagy a bőrbetegségeket kórbonctani alapon rendszerező

Hebra — mind a bécsi orvosi iskola jeles képviselői — mindannyian jelentősen hatottak. Alapvető volt azonban az akkori jó magyar iskoláztatás, amelynek ellenkezőjét igyekezett Erna Lensky igazolni egykori osztrák kortársak nem egészen hiteles közlései alapján. Éppen a jó magyar iskola, konkrétan egy kiemelkedő korabeli bölcselő, Purgstaller piarista tanár, Semmelweis nevelő tanára adta meg a logikus és önálló, eredeti gondolkodásnak az alapjait. Elismerés illeti Erna Lenskyt, hogy revideálta álláspontját, és az utolsó nemzetközi előadásában, 1986-ban Düsseldorfban külön fejezetet szentelt a magyar orvosi iskola méltatásának.

Ugyanilyen céltalan vita Semmelweis magyar vagy német származásának felvetése. A jelenlegi magyarság rendkívül vegyes származású, a legújabb kutatások szerint a feltételezett ősmagyarság genetikai állományának kevesebb, mint 8 %-a detektálható népünkben. Ennek a vegyes eredetnek egy kitűnő példája éppen Semmelweis, aki a legrégebbi hazai német kisebbség, a hiencek, illetve frankok „törzséből” származik, akárcsak Liszt vagy Hyrtl. A reformkor a nagy nemzeti összeolvadás korszaka, ekkor a polgárság vegyesen használta a német és magyar nyelvet, és a magyar nemesi elit progressziója magával ragadta a német eredetű polgárság legjobbjait is. Semmelweis német nyelvű leveleket írt magyar barátainak, de magyarul széljegyzetelte a német folyóiratokat. Mindig Magyarországot vallotta hazájának, és magyar nyelvű levélben ajánlotta az „Aetiologie”-t a Magyar Tudományos Akadémiának. De emellett a szabadságharcot hűséggel végigharcoló magyar orvosok, vagy az együttérzők, mint Semmelweis, Bécset és a bécsi egyetemet európai szellemi központnak tekintettek, mert ebben a vonatkozásban nem voltak érzelmi alapon elfogultak, hanem a magyar nemzeti liberalizmus szellemében voltak hazafiak és európaiak.

Felfedezése markánsan példázza a logikus orvosi gondolkozást és egyben az egyik legkevésbé félrevezető tudományág, az epidemiológia jelentőségét. Persze

a releváns adatok nélkülözhetetlenségét hangsúlyozva megemlítem, hogy két külön klinikai szülészeti részleg gyermekági halálozási adatait elemezve döbbsen rá a fájdalmas igazságra. Az Allgemeines Krankenhaus 1784-ben történt megnyitását követően a gyermekági halálozás 2 % alatt maradt. A későbbiekben azon az osztályon, ahol bábákat oktattak, akik nem boncoltak, a gyermekági halálozás nem haladta meg a 3-4 %-ot, míg a medikusok oktatását végző részlegben a halálozás akár a 20-30 %-ot is elérte. A medikusok rendszeresen boncoltak, és a higiéné súlyos hiánya a kontakt fertőzésekhez nyilvánvalóan egyértelmű alapot teremtett. A túlsúlyfolságban és egyéb gyógmódotokban keresték az okokat, és olyan rossz híre kelt az osztálynak, hogy az anyák inkább az utcán szültek, mint a klinikán. Semmelweis kötelezővé tette a klóros kézmosást, és 1848-ban már 1,27 %-ra esett vissza a gyermekági halálozás.

Természetesen Semmelweist is sújtotta a nagy felfedezésekkel kapcsolatos bizalmatlanság. Ehhez az is hozzájárult, hogy egy jó évtizedet várt eredményei publikálásával, és ekkor is barátai, elsősorban Markusovszky biztatására közölte eredményeit. Természetesen egzisztenciális megaláztatások is érték, elsősorban akkori főnöke, Klein és elvbarátai részéről. Ebben szerepet játszott az is, hogy a szabadságharcban nemzetörként vett részt. Az 1850-es években a bécsi Orvosegyesületben előadássorozatot tartott, de magántanári pályázatát csak nehéz körülmények között kapta meg, és kézhezvételét követően távozott Bécsből, Pestre költözött és a Rókus Kórház főorvosa lett. Támogatást elsősorban Balassa János és barátai köre jelentett számára. Hat év kórházi munkát követően 1855-ben a pesti szülészeti klinika professzorává nevezték ki. Munkásságának fő művét és híres vitairatait (Die Aetiologie, der Begriff und die Profilaxis des Kindbettfiebers) az Orvosi Hetilapban írta meg németül. Rendkívül sok egyéb egyetemi közéleti tevékenységet is végzett, több bizottság munkájában részt vett, pl. a klinika-kórháztelep létesítésében, a kórtan és

gyógyszertan szétválasztásában, intézetvezető volt az Oltóanyag Intézetben, gondnok volt az egyetemi könyvtárban. Mindezek arra vallanak, hogy abban a korban is állandó küzdelem volt az egyetem jobbítására végzett munka, önmagában a szakmai tevékenység akkor sem volt elegendő. Semmelweis elhatalmasodó betegsége meggátolta abban, hogy a bizonyító erejű új felfedezések (pl. Pasteur munkássága) igazának katarzsisát jelentették volna számára.

A 2000-es millenniumi évben az Egyesült Államokban egy felmérés során az emberiség tíz legnagyobb hatású egyéniségei közé választották Semmelweis Ignácot. A munkásságával kapcsolatos kételkedések elhaltak, egyértelművé vált, hogy felismerése jelentősen más, egyébként önmagukban jelentős felfedezők munkásságát. A felismerés egyszerűsége, kérlelhetetlen logikussága jelenti ma számunkra azt a biztos alapot, amely a tudományos orvoslás, vagy korszerűen „evidence based medicine” rendíthetetlen elsőbbségét biztosítja. 1818 július 1-jén a mai I. ker. Apród u. 1-3.-ban megszületett a magyar orvoslás kiemelkedő zsenije, az anyák megmentője, aki méltán vált nemzedékek példaképévé, nemzeti büszkeségünké. Élettörténete, küzdelmei, kérlelhetetlen logikája, egyetemi közéleti tevékenysége örök mintát jelent az orvoslás hivatását választók számára.

„Tanításom nem arra való, hogy szilárdan megalapozva a könyvtárakban porosodjék, hanem annak missziója van: áldásosan hatni a gyakorlati életben. Tanításom arra való, hogy az orvosi tudomány tanítói terjesszék, hogy az orvos és ápoló személy, le az utolsó falusi borbélyig és bábáig eszerint járjon el. Tanításom arra való, hogy a szülőotthonok rettegését elűzze, hogy a férjnek a feleséget, a gyermeknek az anyát megtartsa”.

Isten éltesen Semmelweis doktor!